

Mr. sc. Almira BEĆIROVIĆ

**MONUMENTA SREBRENICA, KNJIGA V,
PRIKAZ**

Knjiga V edicije „Monumenta Srebrenica – istraživanja, dokumenti, svjedočanstva, Srebrenica kroz minula stoljeća“ predstavlja nastavak projekta koji se bavi izučavanjem lokalne historije i naslijeđa Srebrenice i njene okoline.

Izdavač edicije „Monumenta Srebrenica – istraživanja, dokumenti, svjedočanstva, Srebrenica kroz minula stoljeća“ je Javna ustanova Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona.

Knjiga V „Monumenta Srebrenica“ izašla je 2016. godine na 229 stranica, te predstavlja mali jubilej ovog veoma značajnog projekta. Bitno je istaknuti da je i ovaj broj edicije napisan dvojezično, tj. na bosanskom i engleskom jeziku, što omogućuje da bude dostupna većem krugu čitalaca.

U metodološkom i strukturnom smislu edicija prati dosadašnju koncepciju. Sastoji iz tri dijela i to: Iz prišlosti Srebrenice i njene okoline, Prilozi i Dokumenti. Poslije svakog rada nalazi se i popis bibliografskih jedinica koje su autori koristili u svojim istraživanjima, što čitaocima daje mogućnost za dodatno istraživanje.

Kao i u ranijim izdanjima edicije i u knjizi V čitaocima je umjesto uvoda i pregovora ponuđen tekst pod nazivom „Riječ urednika“ gdje je dato objašnjenje i razlog za takav pristup.

Knjiga V „Monumenta Srebrenica – istraživanja, dokumenti, svjedočanstva, Srebrenica kroz minula stoljeća“ sadrži radove, priloge i dokumenta sljedećih autora:

- dr. sc. Edin Mutapčić, ***Duhovno-vjerske prilike u Srebrenici i okolini;***
- dr. sc. Adib Đozić i mr. sc. Rusmir Djedović, ***Musala, Varoš i Ciganluk u gradu Srebrenici krajem 19. stoljeća;***
- mr. sc. Rusmir Dhedović i dr. sc. Adib Đozić, ***Naselja Orahovica, Viogor i Buće krajem 19. stoljeća;***
- mr. sc. Nusret Hodžić, ***Neselje Sućeska: Društveno-historijske i demografske crtice kontinuiteta življenja;***
- Mihajlo J. Dinić, ***Srebrnik kraj Srebrnice;***
- dr. sc. Rasim Muratović, ***Presuda Radovanu Karadžiću –potvrda velikosrpske ideologije, politike i prakse u Bosni i Hercegovini;***
- mr. Muamer Džananović, ***Zločin nad djecom Goražda tokom opsade 1992-1995. godine.***

Prvi dio knjige je i najobimniji, a sastoji se od četiri originalna naučna rada koji daju osnovni pregled kulturno-historijskog razvoja Srebrenice i njene okoline.

U radu dr. sc. Edina Mutapčića, ***Duhovno-vjerske prilike u Srebrenici i okolini u XV stoljeću***, daje detaljan pregled vjerskih prilika u okolini Srebrenice krajem srednjeg vijeka, odnosno u 15. stoljeću. Govori o Crkvi bosanskoj i Hižama te crkve. Također, daje detaljan pregled nekropola stećaka oko rijeke Drine. Ukazuje i na značaj katoličke crkve i pojavu pravoslavlja na ovom području. Posebno ukazuje na relativnu „Historijsku mladost“ pravoslavnih crkvi i manastira u ovom kraju.

Sa aspekta urbane geografije i historijske geografije posebno su značajna sljedeća dva rada:

U svom radu „***Musala, Varoš i Ciganluk u gradu Srebrenici krajem 19. stoljeća***“, dr. sc. Adib Đozić i mr. sc. Rusmir Djedović dali su detaljan pregled urbano-geografskog i demografsko-genealoškog izgleda dijela grada Srebrenice krajem 19. stoljeća koji se nalazi sjeverno od njegovog centra –Čaršije. Naime, radi se o tradicionalnim urbano-geografskim dijelovima – mahalama: Musala, Varoš i Ciganluk. Također, svojim istraživanjima autori su ukazali i na osnovne urbane promjene koje su zahvatile navedene dijelove grada Srebrenice krajem 19. stoljeća.

Detaljan urbano-geografski sadržaj navedenih mahala prezentovan je na osnovu izvornih podataka iz Gruntovnih knjiga za k.o. Srebrenica iz 1894. godine, kao i katastarskih planova za k.o. Srebrenica.

Musala se nalazila nizvodno od Čaršije, niz rijeku Križevicu, na njenoj

lijevoj zaravnjenoj strani. Iako se razvija od početka osmanske uprave, intenzivan urbani razvoj doživljava tokom austrougarske, kada se u njoj grade različiti javni urbani sadržaji, te probijaju nove ulice i putevi. Krajem 19. stoljeća Musala je imala blizu 30 zgrada, uglavnom privatnih kuća za stanovanje koje su bile u vlasništvu starih familija iz Srebrenice (Begovići, Hadžiselmanagići, Halilagići, Agiševići), te nekoliko većih zgrada za javne potrebe (Konak i Narodna osnovna škole). Od javnih objekata, a koji potiču iz osmanskog perioda, nalazila se i Musala kao vjerski objekat na parceli k.č. 1/521. Krajem osmanskog i početkom austrougarskog perioda na Musali veći kompleks zemljišta obuhvatalo je mezarje, u pravnom statusu vakufa, a uništeno je izgradnjom puteva i drugih javnih objekata.

Mahala Varoš kraje 19. stoljeća imala je nešto više od 60 kuća, a uključujući i kuće koje su se nalazile u dijelu Varoši ka Čaršiji, onda je imala 85 kuća. U to vrijeme u Varoši se nalazila pravoslavna crkva sa grobljem uz nju, kao i veći javni objekat u blizini rijeke Križevice. Varoš je naseljavalo isključivo pravoslavno stanovništvo, a među njima najznačajnija ličnost tog vremena bio je Aleksa Jovanović sin pok. Jovana. Godine 1894. imao je nekoliko kuća u Čaršiji i Varoši, veći broj kmetskih selišta po selima u okolini Srebrenice, trgovačku radnju protokolisanu 1885. godine. Bio je istaknuta ličnost kako u javnom tako i u vjerskom životu grada tog vremena.

Krajem 19. stoljeća mahala Ciganluk ili Kiptijan u Srebrenici imala je 28 kuća. Najviše kuća imale su sljedeće familije: Zenunović (četiri), Harbić i Čakanović (po tri). Stanovnici ove mahale mahom su bili prognanici iz Srbije i bavili su se raznim zanatima, kao što su: kovački, kasapski, džambaski i dr.

Analizirajući detaljne karakteristike navedenih mahala, autori su ukazali na činjenicu da je Srebrenica još u osmanskom periodu, za to vrijeme, predstavljala razvijen grad sa raznovrsnim i složenim urbano-geografskim sadržajima, te multietničkom i multireligijskom strukturom stanovništva.

Rad mr. sc. Rusmira Djedovića i dr. sc. Adiba Đozića, „*Naselja Orahovica, Viogor i Buće kod Srebrenice krajem 19. stoljeća*“, daje detaljan pregled historijsko-geografskih i urbano-geografskih karakteristika navedenih naselja, a na osnovu do sada nekorištenih izvora austrougarske provenijencije, katastarskih planova i gruntovnih knjiga s kraja 19. stoljeća.

Naselja Orahovica, Viogor i Buće se nalaze u blizini grada Srebrenice, sa njegove jugozapadne strane. O višestoljetnoj tradiciji naseljenosti ovih naselja svjedoče brojni očuvani ostaci materijalne kulture, kao što su: stećci, stari putevi, ostaci kasnoantičkih crkava, džamije, te toponimi iz davne i srednjovjekovne historije.

U konfesionalnom smislu, krajem 19. stoljeća naselja Orahocu i Viogor je pretežno naseljavalo pravoslavno, a Buće pretežno muslimansko stanovništvo. Stanovništvo navedenih naselja bavilo se isključivo bavilo ratarstvom i

stočarstvom. U sva tri naselja vlasnici zemlje su familije iz Srebrenice: Akagići, Salihovići, Hadžiselmanagići, Đozići, Efendići, Jovanovići, Mahagići i dr. Zemlja je obično davana pod zakup bezemljašima koji su je obrađivali, po pravilu u naturi. Osnovni oblik posjedovanja zemlje nazivao se kmetsko selište, na kojima su zakupci zemlje pravili svoja kućišta. U naseljima Orahovica i Viorog nekadašnji zakupci su u većini slučajeva postali vlasnici zemlje na osnovu odluke sreskog načelstva Srebrenice od 1929. i 1930. godine.

Naselje Orahovica sastoji se od 15 manjih zaseoka i to: Biljeg, Bojna, Borovac, Bujakovići, Debelo brdo, Dolovi, Hodžino selo, Jasik, Jeremići, Kiprova, Orahovica-danas se načešće naziva Petrovići, Poretak, Raine, Rosulje i Stopovi. Autori rada dali su detaljan pregled svakog dijela naselja krajem 19. stoljeća, familije koje tu žive (Dragičevići, Gruičići, Dragičevići, Đozići, Ilići, Petrovići, Milosavljevići, Mihajlovići, Savići, Stevanovići, Trifkovići i dr.) i koje su nekretnine bile u njihovom vlasništvu.

Viogor je naselje koje se sastoji od 7 zaseoka: Brdo, Kovačice, Nika, Ravne, Sarači, Strane i Viogor. Familije koje tu žive su: Jeremić, Jovanović, Lazerević, Milovanović, Milanović, Petrović, Stevanović, Vasić i Zekić.

Buće je najmanje naselje i sastoji se od 3 zaseoka: Buće, Palučak i Slapovići, a od familije spominju se: Alemići, Helići, Hasanovići, Ibrahimovići i Omerovići.

U radu autori su prezentovali i nekoliko fotografija: Džamija u Slapovićima koja je proglašena nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, nišan mezarja na lokalitetu Okolišta u Orahovici, primjerci mezarja na lokalitetima Jasik u Mješcima i Brezak u Kovačicama.

U radu „*Naselje Sućeska: Društveno-historijske i demografske crtice kontinuiteta življenja*“, autora mr. sc. Nusreta Hodžića prezentovani su rezultati istraživanja porijekla stanovništva, te njihovo naseljavanje na područje Sućeske.

Drugi dio knjige sadrži priloge. U ovom dijelu knjige objavljen je prilog „*Srebrnik kraj Srebrnice*“, autora Mihajla J. Dinića. Inače, rad je prvi put je objavljen 1934. godine u izdanju Srpske kraljevske akademije. U prvobitnom izdanju koristeni su izvori na latinskom jeziku bez prevoda. U cilju boljeg razumijevanja teksta u ovom dijelu knjige urađen je prevod dijelova teksta sa latinskog na bosanski jezik.

U trećem djelu knjige „Dokumenti“, objavljena su dva naučna rada. Prvi rad je dr. sc. Rasima Muratovića, *Presuda Radovanu Karadžiću –potvrda velikosrpske ideologije, politike i prakse u Bosni i Hercegovini*. Drugi rad u ovom dijelu knjige mr. Muamera Džananovića, *Zločin nad djecom Gorazda tokom opsade 1992-1995. godine*.

U ovom dijelu knjige urednici su dali jedan dokumentarni prilog o bosanskom jeziku krajem 19. stoljeća. Svjedoci smo da vlasti u

bosanskohercegovačkom entitetu RS još uvijek osporavaju Bošnjacima i ostalim građanima ovog entiteta da svoj jezik nazivaju historijskim imenom bosanski jezik, što nisu osporavale ni austrougarske vlasti u 19. stoljeću. Naime radi se o naslovnici udžbenika „**Gramatika bosanskog jezika za srednje škole**“, Dio I i II iz 1890. godine. Također, ovom prilikom urednik je naveo i nekoliko važnih historijskih činjenica koje potvrđuju višestoljetno postojanje bosanskog jezika kao zasebnog lingvističkog subjekta koji je potpuno ravnopravan hrvatskom, srpskom, kao i ostalim južnoslavenskim jezicima. Navedene historijske činjenice ukazuju na neutemeljenost, neopravdanost i nenaučnost negiranja bosanskog jezika.

Navedeni radovi petu knjigu edicije Monumenta Srebrenica čine vrijednim nastavkom edicije, ukazuju na istinu o historijskom razvoju Srebrenice i njene okoline, a sve na temelju relevantnih naučnih priloga i dokumenata. Edicija može poslužiti i za dalja naučna istraživanja o ovom prostoru.

